

MAAILMAN Historia

SAGA
EGMONT

MAAILMA
LIEKEISSÄ

MAAILMAN Historia

SAGA
EGMONT

**MAAILMA
LIEKEISSÄ**

Maailman historia

Maailma liekeissä

SAGA Egmont

Maailma liekeissä

Cover image: Polfoto

Copyright © 2020 Maailman Historia and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788726383591

1. e-book edition, 2020

Format: EPUB 2.0

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

SAGA Egmont www.saga-books.com – a part of Egmont,
www.egmont.com

Maailma leimahti tuleen

Yhdysvaltalaislentäjä Charles W. Sweeney pudotti ydinpommin 9. elokuuta 1945 Nagasakiin Japaniin. Lentokoneen tappava lasti räjähti ilmassa satamakaupungin yllä muuttaen sen kukoistavan keskustan sulaneiksi raunioiksi.

Noin 40 000 ihmistä menetti heti henkensä. Kahteen japanilaiskaupunkiin, Hiroshimaan ja Nagasakiin, pudotetut pommit olivat kuuden vuoden kauhujen huipentuma. Siitä lähtien, kun natsi-Saksan joukot olivat miehittäneet Puolan vuonna 1939 ja syösseet maailman suursotaan, taisteluista oli kehittynyt armottomimpia, mitä maailma oli nähnyt. Julmuus ei jäänyt vain taistelukentille. Sadattuhannet siviilit kuolivat summittaisissa suurpommituksissa tai katkeroituneiden sotilaiden uhrina. Kokonainen kansa yritettiin tuhota natsi-Saksan kuolemanleireillä. "Maailma liekeissä" ei ole kevyt kirja lukea. Sodan itsensä tapaan se on samalla sekä kiehtova että kauhistuttava kokemus.

1. Japani lähti sotaan

Kesästä 1937 lähtien Japanin sotilaat vyöryivät Keski-Kiinaan täyttämään mahtavien kenraaleidensa suurinta toivetta eli rakentamaan Japanin suurvaltaa, jonka suunniteltiin ulottuvan koko Itä-Aasian alueelle. Jumalallisen keisarin ympärille rakentuneen rasistisen aatteen kannustamat japanilaiset alistivat ja pahoinpitelivät julmasti valtaamiansa kiinalaisia lähes neljä vuotta kestäneessä sodassa, kunnes Japanin valtaeliitti julisti olevansa valmis kohtaamaan vahvimman mahdollisen vihollisen, Yhdysvallat.

Nanjingin kaakkoisosassa 30 japanilaista sotilasta tunkeutui yksityiskotiin 13. joulukuuta 1937. Japanin keisarillinen armeija oli aiemmin samana päivänä vallannut Kiinan silloisen pääkaupungin, ja nyt japanilaiset riehuivat Nanjingin kaduilla. Kun sotilaat ryntäsivät taloon, he tappoivat heti sen omistajan. Sen jälkeen sotilaat ampuivat talonomistajan vaimon ja heidän vuokralaisensa. Sitten he kävivät vuokralaisen vaimon kimppuun, raiskasivat hänet, tunkivat hajuvesipulloja hänen emättimeensä ja surmasivat naisen lopulta aseidensa pistimillä. Myös naisen yksivuotias lapsi keihästettiin hengiltä.

Peremmältä talosta sotilaat löysivät naisen vanhemmat ja kaksi tytärtä. Vanha aviopari ammuttiin heti, minkä jälkeen sotilaat raiskasivat 14- ja 16-vuotiaat tytöt.

Ennen poistumistaan talosta sotilaat tappoivat omistajan neljä- ja kaksivuotiaat lapset. Vanhempi seivästettiin kuoliaaksi pistimellä, nuoremmalta lyötiin miekalla kaula poikki. Talon ainoat eloonjääneet olivat kahdeksanvuotias tyttö ja hänen nelivuotias pikkusiskonsa, jotka olivat piiloutuneet peiton alle.

Edellä kuvattu verinen tapaus ei ollut suinkaan harvinainen. Kodeissa, sairaaloissa, kaupoissa ja aukioilla, kaikkialla taistelun hävinneessä pääkaupungissa, 50 000 japanilaissotilasta murhasi, pahoinpiteli ja raiskasi seuraavien kuuden viikon aikana siviiliväestöä maailmanhistorian julmimpiin lukeutuvassa verilöylyssä.

Muu maailma järkyttyi kuullessaan, mitä 500 000 asukkaan kaupungissa oli tapahtunut. Historiantutkijat eivät osaa esittää varmoja lukuja Nanjingin verilöylyn laajuudesta, mutta tiedossa on, että japanilaissotilaat raikasivat 20 000–80 000 naista ja että kuolonuhrien määrä oli vähintään 200 000. Kiinalainen historioitsija Sun Zhawei arvioi kuolleita olleen niinkin paljon kuin 377 400, enemmän kuin Hiroshiman ja Nagasakin ydinpommi-iskuissa yhteensä.

KEISARILLISTA AIVOPESUA

Siemenet japanilaisten julmalle toiminnalle Kiinassa oli istutettu jo monia vuosia aikaisemmin. Japanissa keisari Hirohiton ympärille oli kehittynyt yhä kiihkomielisempi äärikansallinen kultti.

Sen jälkeen, kun keisarivalta oli 1800-luvun lopulla palautettu, japanilaiset olivat täysin virallisesti pitäneet keisaria elävänä jumalana. Siinä missä Saksalla oli natsiliikkeensä ja Italialla fasisminsa, 1930-luvun Japania leimasi äärikansallinen versio ikivanhasta shinto-uskonnosta.

Keisari oli alun perin yksi monista shintolaisen maailmankuvan pyhistä hahmoista, mutta äärikansalliset ainekset nostivat keisarin nyt kaiken ehdottomaksi keskipisteeksi.

Japani nähtiin jumalallisena kansakuntana, jolla oli oikeus hallita koko Aasiaa. Poliitiikan ja erityisesti armeijan piirissä äärikansalliset tahot pyrkivät määrätietoisesti ottamaan vallan omiin käsiinsä.

Keisarin vahvistuva erityisasema hyödytti varsinkin kunnianhimoisia kenraaleja, koska perustuslain mukaan armeija toimi suoraan keisarin alaisuudessa, poliittisen vallan ulkopuolella. Korottamalla keisarin sanan laiksi kansallismieliset kenraalit varmistivat, että saadakseen tahtonsa läpi heidän tarvitsi vakuuttaa vain yksi mies, nuori keisari Hirohito, joka oli 25-vuotiaana noussut valtaistuimelle vuonna 1926 Tokiossa.

Äärikansalliset piirit hyödynsivät keisarin jumalallista asemaa aivopestäkseen kansaa. Japanilaiset oppivat, että jos jokin oli keisarin tahto, se oli jumalallinen käsky, jota tuli totella sokeasti. Koululainen Wakana Nishihara nieli opit sellaisenaan ja kirjoitti kouluaineessaan: "Me japanilaiset uskomme, että meidän tulee kuolla keisarin puolesta. Kukaan ei voi kieltäytyä käskystä kuolla hänen tähtensä"

SIIRTOMAITA LÄNNEN MALLIIN

Yhdysvaltain pörssiromahdusta seurannut maailmanlaajuinen talouskriisi runteli pahoin 1930-luvun alussa liikaväestön ja jo entuudestaan talousongelmien kanssa painiskellutta Japania. Vienti puolittui, ja kansantulo laski kolmanneksella. Kehitys antoi äärikansalliselle liikkeelle lisää tuulta purjeisiin. Se tarjosi samaa ratkaisua kuin Hitler vastaavaan ahdinkoon Saksassa: Japanin piti

kohentaa tilannettaan ottamalla hallintaansa naapurimaiden voimavaroja, kuten öljyä ja viljelysmaita.

Kansallismieliset armeijan edustajat tukijoineen olivat sitä mieltä, että 1700- ja 1800-luvun läntinen siirtomaa-aalto oli jäljittelemisen arvoinen esimerkki. Jos Yhdysvallat, Britannia, Ranska ja Hollanti olivat voimakeinoin vallanneet suuria maa-alueita kaukana kotoa ja tyhjentäneet ne öljystä, mineraaleista ja maataloustuotteista, miksi Japani ei voisi tehdä samaa?

Sanomaa tehostettiin propagandalla, ja suuret väkijoukot vastasivat riemuhuudoin, kun kansankiihottajat julistivat, ettei Japani ollut hävinnyt yhtään sotaa maan koko 2 600-vuotisen historian aikana eikä niin kävisi vastaisuudessakaan. Kriittiset äänet raivattiin pois tieltä. Äärikansalliset tahot murhasivat seitsemän johtavaa poliitikkoa, muun muassa kaksi pääministeriä. Niin poliitikot kuin kansalaisetkin oppivat pelkäämään tiedustelupalvelu Tokkoa, "ajatuspoliisia". Yksikköä saattoi verrata natsi-Saksan Gestapoon. Tokko pidätti tuhansia ihmisiä näiden "ajateltua vaarallisia ajatuksia" eli tavalla tai toisella arvosteltua keisaria, hallitusta tai armeijaa.

ALOKKAITA PIESTIIN PÄIVITTÄIN

Sillä välin, kun Tokko kiristi otetta arvostelijoista, armeija lisäsi rajusti iskuvoimaansa. Vuonna 1937 armeija ja laivasto olivat viisi kertaa suurempia kuin vuosisadan taitteessa, ja suuri osa valtionbudjetista kului sotatarvikkeiden kehitystyöhön ja valmistukseen.

Pitääkseen alokasjoukot hallinnassa upseerit käyttivät kasarmeilla raudanlujaa kuria. Nujertavat ruumiilliset rangaistukset ja henkijieveriin hakkaaminen olivat arkea Japanin armeijassa. Joskus upseerit käskivät alokkaiden piestä toisiaan, jotta eivät itse joutuisi likaamaan käsiään.

”Toisinaan emme pystyneet syömään ruokaamme illalla, koska kasvomme olivat niin pahoin turvoksissa”, kertoi alokkaana ollut Toyoshige Karashima.

Samalla sotilaisiin iskostettiin aatetta vielä voimakkaammin kuin muihin kansanosiin. Japanin asevoimien nuoret miehet oppivat, että koska armeija toimi suoraan keisarin alaisuudessa, oli jokaiseen ylemmältä taholta tulevaan käskyyn syytä suhtautua kuin jumalan sanaan. Edelleen kun Japani lähti sotaretkille, oli aina kyseessä pyhä sota.

Upseerit iskostivat jatkuvasti sotilaiden mieliin, että Japani oli ylivertainen muuhun Aasiaan nähden ja että japanilaiset siksi ansaitsivat lisää maa-alueita itselleen. Moiset puheet oli suunnattu erityisesti Kiinaa vastaan, missä Japani oli vuodesta 1931 lähtien käytännössä hallinnut Mantšukuon nukkevaltiota. Japanilaiset pitivät kiinalaisia parhaassa tapauksessa halpana työvoimana ja muutoin merkityksettöminä ali-ihmisinä, jotka piti tarvittaessa raivata tieltä, jotta japanilaisille siirtolaisille riittäisi tilaa.

Yoshio Tsuchiya palveli Japanin salaisessa sotilaspoliisissa Mantšukuossa ja kertoi myöhemmin, miten sinne lähetetyt japanilaiset suhtautuivat kiinalaisiin: ”Käytimme heistä nimitystä chancorro’, joka tarkoittaa ali-ihmistä. He olivat kuin hyönteisiä tai eläimiä. Me japanilaiset taas olimme ylivertainen rotu, joka oli ollut olemassa jo 2 600 vuotta. Kiinalaiset olivat alapuolellamme. He eivät kuuluneet ihmisrotuun. Niin me asian näimme.”

Monilla sotilailla, jotka murhasivat ja raiskasivat Nanjingin kaduilla ja kodeissa talvella 1937–1938, oli sama mielipide Kiinan pääkaupungin asukkaista. Pistimen upottaminen kiinalaislapsen oli sama kuin olisi liiskannut torakan. Japanissa kansa ei tiennyt mitään Kiinan pääkaupungin julmasta verilöylystä. Sotilaita kunnioitettiin

sankareina ja Nanjingin häviötä juhlittiin liput liehuen riemumarsseilla Japanin suurkaupungeissa.

Samaan aikaan kiinalaisjoukot jatkoivat hellittämättä taistelua kauempana Kiinan sisäosissa. Taistelut olivat hyvin julmia, ja uudet japanilaisalokkaat toivotettiin tervetulleiksi rintamalle verisin rituaalein, joissa piti osoittaa kykynsä tappamalla satunnaisia kiinalaisia siviilejä tai sotavankeja pistimillä, veitsillä tai miekoilla.

HITLER JA MUSSOLINI

Alkukeväällä 1940 Japani valtasi Ranskan Indokiinan pohjoisosan tarkoituksenaan katkaista tarvikkeiden vienti Kiinaan, mutta vasta yli vuotta myöhemmin japanilaiset uskalsivat mennä pidemmälle haaveilemansa Suur-Japanin luomiseksi.

Ennen kuin Japanin johto jatkoi riskialttiita sotaretkiään, se halusi liittoutua samanhenkisten eurooppalaishallitsijoiden eli Saksan Adolf Hitlerin ja Italian Benito Mussolinin kanssa. Toive liitosta Euroopan kahden mahtijohtajan kanssa toteutui vasta syksyllä 1940.

Berliinin kadut oli koristeltu kolmen kansakunnan lipuilla, kun Japanin Saksan-suurlähettiläs Saburo Kurusu sai 27. syyskuuta 1940 lisätä allekirjoituksensa samaan asiakirjaan kuin Saksan ulkoministeri Joachim von Ribbentrop ja Italian ulkoministeri Galeazzo Ciano. Hitler oli henkilökohtaisesti saapunut paikalle todistamaan tilaisuutta ilmeisen tyytyväisenä siitä, että hänen eurooppalaiset vihollisensa saisivat uuden kolmisopimuksen ansiosta entistä lujemman vastuksen sotatantereilla. Kolmisopimuksen mukaan Japani, Saksa ja Italia lupasivat tukea toisiaan poliittisesti, taloudellisesti ja sotilaallisesti, mikäli johonkin niistä hyökkäisi neljäs maa,

joka ei vielä ollut mukana maailmansodassa, poikkeuksena mahtava Neuvostoliitto.

YHDYSVALLAT ALOITTI ÖLJYSAARRON

Japani toivoi kolmisopimuksen takaavan, että Yhdysvallat joutuisi sotaan myös Euroopassa, kun Japanin ja Yhdysvaltain armeijat kohtaisivat, mikä japanilaisjohdon näkemyksen mukaan oli väistämätöntä.

Yhdysvallat oli jo pitkään äänekkäästi arvostellut Japania Mantšurian miehityksestä ja kieltänyt yhdysvaltalaisyrityksiä viemästä tärkeitä tuotteita, kuten rautaa, terästä, lentokoneita ja lentopolttoainetta, luonnonvaroiltaan köyhään Japaniin.

Kolmisopimus ja Japanin yritykset vallata yhä lisää alueita Ranskan Indokiinasta sai Yhdysvaltain presidentti Rooseveltin harkitsemaan askelta, jota hän jo pitkään oli pohtinut, eli öljysaartoa.

Yhdysvaltain öljyntoimitusten katkeaminen olisi kova isku Japanille. Maa oli täysin riippuvainen erityisesti Yhdysvalloista tuodusta öljystä, jotta sen armeija ja ilmavoimat pysyisivät taistelukykyisinä. Roosevelt kuitenkin pelkäsi, että öljysaarto voisi myös johtaa sotaan. Presidentti pohti eri vaihtoehtoja 25. heinäkuuta 1941 asti, ja teki päätöksensä. Kyseisenä päivänä Yhdysvaltain hallitus ilmoitti, että Japanin kaikki varat Yhdysvalloissa oli jäädytetty ja öljysaarto oli astunut voimaan.

SUUNTA KOHTI PEARL HARBORIA

Öljyn vientikieltoa Japaniin tukivat sekä Britannia että Hollannin pakolaishallitus, joka hallinnoi Hollannin Itä-Intian öljykenttiä. Japanin johtajat eivät näin ollen nähneet muuta mahdollisuutta kuin hankkia Japanille

riippumattomuuden tuontiöljystä valtaamalla öljykenttiä Kaakkois-Aasiasta.

Japanin sotakoneisto varautui siihen, että valloitusota yllyttäisi Yhdysvallat julistamaan sodan Japanille. Salassa laadittiin uusi, ovela suunnitelma. Yhdysvallat piti hoitaa pois pelistä hyökkäämällä sen Tyynenmeren-laivaston kimppuun nopeasti, rajusti ja varoittamatta.

Japanin laivaston tiedustelupalvelu lähetti 24. syyskuuta 1941 huippusalaisen viestin Havaijilla odottaneelle vakoojalleen Takeo Yoshikawalle. Havaijilla sijaitsi Pearl Harbor, minne suurin osa Yhdysvaltain suuresta Tyynenmeren-laivastosta oli sijoitettu. Viesti Yoshikawalle kuului: ”Tästä lähin pyydämme sinua laatimaan raportteja aluksista. Haluamme tietoja sota- ja lentotukialuksista, jotka ovat ankkurissa, laiturissa ja telakalla.”

Takeo Yoshikawan liikuskellessa salaa Yhdysvaltain kelluvien teräsjätiläisten liepeillä muistiinpanoja laatien, diplomaattiset neuvottelut Yhdysvaltain hallituksen ja Japanin Yhdysvaltain-suurlähettilään välillä ajautuivat vähitellen umpikujaan. Japani ei suostunut Yhdysvaltain vaatimukseen, joiden mukaan Japanin piti vetää joukkonsa Kiinasta ja katkaista siteet natsi-Saksaan, mutta se esitti etsivänsä tilanteeseen yhä diplomaattista ratkaisua.

Sillä välin Japanissa suunniteltiin täyttä päätä yllätysiskua Yhdysvaltain Tyynenmeren-laivastoa vastaan.

YHDYSVALLAT YLLÄTETTIIN TÄYSIN

Hyökkäyssuunnitelma vietiin hyväksyttäväksi keisari Hirohitolle 1. joulukuuta 1941, ja 40-vuotias hallitsija toimi kenraaleidensa toiveiden mukaan.

Kuusi japanilaista lentotukialusta, Akagi, Kaga, Soryu, Hiryu, Shokaku ja Zuikaku, olivat jo ehtineet puolimatkaan Japanista Havaijille kyydissään satoja pommikoneita.